

Kaisa Kyläkoski

Schildtit ja Spolstadin Hohenthalit

Schildtit ja Spolstadin Hohenthalit

Kaisa Kyläkoski

Schildtit ja Spolstadin Hohenthalit

©copyright Kaisa Kyläkoski 2019

Helsinki 2019

Valmistaja Books on Demand GmbH, Norderstedt, Saksa

Kustantaja: Books on Demand GmbH, Helsinki, Suomi.

ISBN: 978-951-568-037-2

Aluksi

tämän kirjan nimi piti olla yksinkertaisesti *Spolstadin Hohenthalit*. Se olisi kertonut Joachim Hohenthalista, vaimostaan Christina Mattsdotter Schildtistä, lapsistaan ja lapsenlapsistaan. Mutta kun tutkimusta kesällä 2017 tehdessä selvisi kauan kaipaamani sukutausta Christinalle, tuntui mielekkäältä ottaa se mukaan. Ja näin kirjasta tuli *Schildtit ja Spolstadin Hohenthalit*.

Spolstadissa lapsuutensa viettäneissä sisaruksissa minua on kiehtonut heidän päätymisensä eri puolille Ruotsia. Tässä hengessä olen jälkeläistensä ja kaukaisten sukulaistensakin kohdalla korostanut liikkumista pitkälle ja yli rajojen.

Suomen Hohenthaleista on mukana vain kantaisä, jonka esivanhemmista kertovat kirjan pääluvut. Yhdellä tavalla merkittävistä jälkeläisistään voi lukea kirjastani *Hohenthalit painomusteessa 1762-1904* (2015).

Maaliskuussa 2019

Kaisa Kyläkoski

Matthias Schildt (k. 1647)
& Maria Habersatz (k. 1669) 7

Margareta Schildt (k. 1659)
Maria Schildt (1630-1684)
Rebecka Schildt (1634-1707)

Matthias Schildt (k. 1693)
& Gertrud Jacobsdotter 45

Matthias Schildt (k. 1749)
Abraham Schildt (1679-1712)
Maria Schildt (k. 1693?)
Gertrud Schildt (k. 1695?)
Rebecka Schildt (1676-1693)
Jacob Schildt (1671?-1747)
Johan Schildt (k. 1713?)

Christina Schildt (1665-1709)
& Joachim Hohenthal (1657-1695) 81

Margareta Hohenthal (k. 1725)
Gertrud Hohenthal (1688-1756?)
Augustin Hohenthal (1693-1740)
Carl Hohenthal (1693-1745)
Joachim Hohenthal (1695-1753)

Joachim Hohenthal (1695-1753)
& Beata Augusta von Warner
(1701-1766) 109

Klaes Jacob Hohenthal
(1730-1790)
Marianna Hohenthal
(1734-1812)

Matthias Schildt (k. 1647) & Maria Habersatz (k. 1669)

Joachim Hohenthalin vaimon Christina Mattsdotter Schildtin isoisän nimi oli Matthias Schildt. Se kuullostaa saksalaiselta. Enemmän kuin todennäköisesti mies myös oli alkuperältään saksalainen, vaikka tunnetaankin asumassa Norrköpingissä.

Saksalaisen sinne päätymisellä on uskottava selitys. Norrköpingin Kvarnholmenin saarella nimittäin alkoi vesivoimaa hyödyntävä messinkituotanto vuonna 1623.¹ Yrityksen käynnistivät Wellam De Besche ja Louis de Geer, joiden apurit rekrytoivat osaavan työvoiman pääosan eri puolilta Saksaa.² Tarjoukseen tarttuneisiin kuului käytännöllisesti katsoen varmasti Matthias Schildt.

Miksi hän ja muut ammattilaiset lähtivät tuntemattomaan pohjoiseen? Rekrytoijat todennäköisesti lupasivat yhdeksän hyvää ja kymmenen kaunista kuten hyvän palkan, verovapauksia, riittävän työn ja mukavan ympäristön. Osa lähtevistä saattoi yksinkertaisesti olla seikkailunhaluisia tai tumpelompia tekijöitä kuin muut paikallisilla työmarkkinoilla. Osa taas kaipasi turvaa asuinpaikkansa talouskriisiltä tai muulta levottomuudelta. Sota, jota myöhemmin kutsuttaisiin kolmekymmentävuotiseksi, oli alkanut Saksassa vuonna 1618 eikä Ruotsi ollut varsinaisesti mukana ennen vuotta 1630. Ruotsiin lähtijöille luvattiin vapautus sotapalveluksesta, joka saattoi hyvinkin olla uhkana kotimaassa.³

Ensimmäiset Ruotsiin rekrytoidut jättivät vaimonsa kotimaahan. Kun havaittiin, että nämä miehet lähtivät Ruotsista pois varsin nopeasti, rekrytoijat alkoivat tarjota myös perheen muuttokustannusten maksamista.⁴ Ehkäpä Matthiaskin nousi Itämeren etelärannalla laivaan elämänsä ensimmäiselle merimatkalle vaimonsa ja pari pienokaista mukanaan.

¹ Helmfrid 1959 s. 18-21, 26-27

² Helmfrid 1959 s. 35

³ Dahlgren 1923 s. 424-425, 431; Boëthius 1951 s. 162-163

⁴ Dahlgren 1923 s. 426

Norrköpingiin Matthias on tullut viimeistään vuonna 1628, jolloin hänet kirjattiin varhaisimpaan säilyneeseen messinkityöstäjien listaan.⁵ Perheellisyys tuolloin tuntuu todennäköiseltä, sillä yhden lapsistaan tiedetään syntyneen vuonna 1630 ja vuonna 1647 avioitunut tytär on varmaankin syntynyt 1620-luvun loppupuolella. Ellei Maria-vaimo ollut tullut Saksasta Matthiaksen mukana, hän oli sieltä suku- tai lisänimensä Habersatz (kauramitta) perusteella kotoisin.⁶ Tarkempaa lähtöpaikastaan ei voi sanoa, mutta varmasti he olivat protestantteja, sillä yhteisen kielen sijaan Ruotsissa oli tärkeää yhteinen uskonto.⁷

Norrköpingissä Saksasta tulleet pitivät yhtä. He eivät päästäneet työhönsä muita kuin saksalaisia.⁸ Monet, kuten Matthias perheineen, asuivat alueella, joka sai nimen Tyskebacken tai Tyskeberget eli saksalainen mäki ja sijaitsi aivan Kvarnholmenin vieressä.⁹ Saksalaista väestöä varten palkattiin Norrköpingiin saksaa puhuva pappi, joka tosin ei saanut toimittaa kasteita, avioliittoon vihkimisiä ja vainajien siunausta, sillä ruotsalaiset papit halusivat toimenpiteiden maksut.¹⁰

Kaupunki saksalaisten ympärillä oli Ruotsin valtakunnan mittakaavassa merkittävän kokoinen.¹¹ Joulukuussa 1634 Norrköpingissä käynyt Ranskan lähettiläs ei valitettavasti tehnyt mitään huomioita kaupungin yleisestä ulkonäöstä ja rakennuskannasta, sillä hän keskittyi messinkiruukkiin, jonka vesivoimalla jatkuvasti iskevien vasaroiden pitämää melua hän - varmasti syystä - kauhisteli. Liekö vasarat pysäytetty kun niitä syyskuussa 1638 kävi katsomassa kuningatar Maria Eleonora ja syyskuussa 1642 teini-ikäinen tyttärensä, kuningatar Kristiina.¹²

⁵ Helmfrid 1959 s. 33

⁶ VaLA. Norrköpings S:t Olai Cl:2 s. 196

⁷ Svanberg & Tydén 1992 s. 73-75

⁸ Helmfrid 1959 s. 30-31

⁹ Helmfrid 1959 s. 29-30, 33; Vuonna 1630 Matthias Schildt asui Bengt Björnssonin tontilla "ovanför Holmen" (Norrköpings kaupunginarkisto. Helmfridin kortisto Schildt, Mattis - RA. Leufsta-arkivet 5:830v)

¹⁰ Helmfrid 1965 s. 293-296

¹¹ Ortshistoria.se, Hela Sverige / Befolkning / 1610-tal & 1650-tal

¹² Ogier 1914 s. 24-26; Dahlgren 1923 s. 405-406

Messinkiruukki oli perustettu, jotta kuparin sijaan ulkomaille voitaisiin viedä jalostetumpia metallituotteita. Kovin pitkälle jalostuksessa ei Norrköpingissä kuitenkaan päästy. Ruukki tuotti pääasiassa messinkilankaa ja -levyjä. Ainoa loppuun asti tehty tuote oli kattilat.¹³ Matthias Schildtistä käytetty ammattinimike kittelslagare tarkoittaa, että hän teki kattiloita eli tuotti ruukissa isoimman lisäarvon raaka-aineisiin.¹⁴

Matthias mainitaan muutamissa Louis De Geerille lähetetyissä kirjeissä. Kerran hän on toinen ruukin kahdesta ammatilaisesta, jotka pystyvät tarvittavaan työhön ja myöhemmin ainoa, joka osaa tehdä pohjia.¹⁵

Messinkiruukista ja muista De Besche/De Geer -toiminnoista sai 1630-luvun puolivälissä elantonsa 25-33% Norrköpingin väestöstä. Osuus putosi lähemmäs 20%:ia vuosikymmen myöhemmin.¹⁶ Tässä vaiheessa Matthias Schildt oli jo joidenkin muiden tapaan hakenut ja saanut porvarioikeudet, jotta hänellä oli joustavammat mahdollisuudet yritystoimintaan.¹⁷ Ainakin 1640-luvulla hänellä oli joko vastuu yksittäisestä pajasta tai hän omisti sen.¹⁸

Mahdollisesti Matthias harrasti muutakin yritteliäisyyttä, sillä vuonna 1646 Norrköpingin kämnerinoikeudessa häntä syytettiin laittomasta tupakan myynnistä. Kotonaan tehtiin kotitarkastus, jossa käytiin läpi kaikki kirstujen pohjia myöten, mutta vain pieniä jäämiä tupakkaa löytyi.¹⁹ Tupakasta kerätyt tullit olivat tärkeä tulonlähde ja niinpä maksujen kiertäminen oli Ruotsin kaupungeissa yleinen rike.

Tupakka tuotiin 1600-luvun alkupuolen Norrköpingiin, kuten muuhunkin Eurooppaan, Pohjois-Amerikasta. Arvotavarana sitä poltettiin liitupiipuissa, joiden pesät olivat pieniä. Hollannista tuodut piiput olivat tupakkaa suhteellisesti

¹³ Dahlgren 1923 s. 407

¹⁴ Helmfrid 1959 s. 28-29, 33, 50-51

¹⁵ Norrköpingin kaupunginarkisto. Helmfridin kortisto. Schildt, Mattis - RA. Leufsta-arkivet 4:433v (10.3.1636), 3:172v (28.7.1645), 3:172h (27.9.1645), 3:177h (21.4.1646), 3:188h (26.1.1647)

¹⁶ Helmfrid 1959 s. 26

¹⁷ Helmfrid 1959 s. 25; Helmfrid 1965 s. 372, 408

¹⁸ Helmfrid 1959 s. 50-51, 56, 59, 72-73; Helmfrid 1965 s. 408

¹⁹ ValA. GH-AA E VII BAA 4554 Norrköpings KR 1646 s. 143-144

Saksasta Norrköpingiin 1620-luvulla tulleen kattilaseppä Matthias Schildtin jälkipolvet ovat pääosin vaikuttaneet Ruotsissa. Mutta ainakin tyttärensä Maria Schildtin ja pojantyttärenpoikansa Joachim Hohenthalin lasten kautta on sukuhaaroja myös Suomessa.

Kirjassa kerrotaan Matthiaksesta alkaen Hohenthaleihin päätyvästä sukulinjasta, mutta mukana on myös esivanhempien sisarukset sekä joitakin heidän pidempiä matkoja tehneitä jälkeläisiään.

BoDTM
BOOKS on DEMAND

www.bod.fi